

Գ. ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ
Ս. ԿԱՐԱԳՅՈՋՅԱՆ

633.51

ԲԱՄԲԱԿԻ ՔԱՂՅԱՆԻ, ԿՈՒՆՏԻՎԱՑԻԱՅԻ
ՈՒ

ՆՈՍՐԱՅՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ ԲԱՐՁՐԱՅՆԵԼ

ԴԱԹՏԵՐԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գ. ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

ԲԱՄԲԱԿԻ ՑԱՆՔԵՐԻ ՔԱՂՀԱՆՆ ՈՒ ԿՈՒԼՏԻ-
ՎԱՑԻԱՆ

Բաղհանի և կուլտիվացիայի հիմնական նպա-
տակն է՝ պայքարել մոլախոտերի դեմ և ստեղծել
շտրեննպաստ ոգային, ջրային և սննդառության
պայմաններ կուլտուրական բույսերի զարգաց-
ման համար: Մոլախոտերի դեմ կռվելու աշխա-
տանքներն սկսվում են նախքան ցանքը և մեծ
եֆեկտ են ապրիս, յերբ նրանք կատարվում են
ճիշտ և ժամանակին: Աշնանային խոր վարը,
գարնանն իր՝ ժամանակին և ճիշտ կատարված
կրկնավարն ու փոցիքը, միջնակներից և առունե-
րի վրայից սխտեմատիկորեն մոլախոտերը վոչըն-
չացնելը, ժամանակին կատարված ցանքը և փրկո-
ւեցումը, կանխորոշում են բամբակի հետագա
զարգացման ընթացքը և մեծապես հեշտացնում
են ցանքի նկատմամբ կիրառվելիք խնամքը: Հա-

կառակ պատկեր ե ստացվում, յերբ ցա Զին նա-
խորդող աշխատանքները կատարվում են անփուլթ
և անխնամ: Այս դեպքում բամբակի բերքատու-
թյունը համարյա ամբողջապես պայմանավորված
ե լինում ցանքերի խնամքի քանակով և վորա-
կով (քաղհանի, կուլտիվացիայի, ջրի, նոսրաց-
ման):

Քաղհանի և կուլտիվացիայի աշխատանքները
բաժանվում են յերկու մասի.

1. Քաղհան և կուլտիվացիա միջշարքային
տարածություններում.

2. Քաղհան և փխրեցում շարքերում:

Առայժմ յեղած մեքենաներով ու գործիքնե-
րով հնարավոր ե մեքենայացնել միջշարքային
տարածություններում կատարվող աշխատանքնե-
րը, իսկ շարքերում աշխատանքները կատարվում
են ձեռքի հողուրագներով:

Հողի փխրեցումը պիտի անել շուտ, նախքան
բամբակի ծիլերի յերևալը: Ճեւաջրից հետո հողը
«նստում ե» և կեղեակալում: Այս հանգամանքը
հաճախ պատճառ ե դառնում մեծ վնասների,
վորովհետեւ դրանից սերմերի վորոշ մասը չի
ծլում, ստացվում ե նոսր ցանք և բերքի նվա-
զում: Այդ պատճառով բոլոր դեպքերում, յերբ
կատարված ե «սապսու վար», հողի քեշը գա-

ունս պէտս պիտի կատարել փոցխ կամ տափան՝ հողի կեղևը փշրելու, ծլած մոլախոտերը վռնելու, չափնելու, բամբակի չծլած սերմերը ծլելու և լավ պայմանների մեջ դնելու համար. փոցխը պիտի կատարել «զիգ-զագ» փոցխով:

Ճանքից մոտ 20—25 ուր հետո, յերբ բույսերն ունենում են, սովորաբար, մեկ—յերկու խսկական տերեւ, պիտի կատարել առաջին քաղհանը և կուտիվացիան: Դրանց դերն ե՛ր փշրել հողի կեղևը և փխրեցնել այն, վռնելու և միջարքային տարածություններում և շարքերում յեղած նորածիլ մոլախոտերը: Դրա հետևանքը լինում ե այն, վոր ուժեղանում ե բույսերի արմատային սխտեմի, ապա և վերերկրյա մասերի աճը:

Շատ կարևոր ե միայն, վորպեսզի այս կուտիվացիայի ժամանակ հողի շերտը կտրվի և առանց շուռ տալու տեղում թողնվի: Դրա համար կուտիվատորի սովորական թաթերի փոխարեն պիտի գործադրել կտրող և սուր դանակներ: Առաջին կուտիվացիան պիտի կատարել նաև այն հաշվով, վոր կողքերի կտրող դանակները շարքերից մոտ 10 սմ. հեռու մնան: Հետագա կուտիվացիայի ժամանակ ակոսային ջրի դեպքում կուտիվատորի վերջին սովորական թաթի վո-

խարեն պիտի ամրացնել բուկլիցի ձև ունեցող
Թաթ, վորը ջրելու համար ակոսներ ե բաց ա-
նում:

Պատաստուկով ուժեղ վարակված արտերում
նախ պիտի շարքերում կատարել ձեռքի քաղհան
և հետո նոր միջարքային տարածությունների
մշակութուն: Մնացած բոլոր դեպքերում նախ
պիտի կատարել մշակման աշխատանքները և
ապա նոր սկսել քաղհանը:

Ամեն անգամ ջրելուց հետո հողը կեղև ե
կազմում, վորը դժվարացնում ե ուղի մուտքը
հողի մեջ և նպաստում ե ջրի գոլորշիացմանը
հողի մակերեսից, իսկ այդ շրջանում ամեն մեկ
պատճառ, վորը պակասեցնում ե թուրմ ուղի քանակը
հողում, պատճառ ե դառնում նաև բույսերի թույլ
զարգացման և ապա բերքի անկման: Ահա այդ
տեսակետից մեծ ե կուլտիվացիայի և քաղհանի
(շարքերի մշակման) դերը վեգետացիոն ջրումնե-
րից հետո: Մեծ ե նրա դերը նաև հողի մեջ լեղած
ջուրը խնայողաբար ծախսելու խնդրում: Պնդա-
ցած և կեղևակալած հողում ստեղծվում ե մազական
անցքերի անընդհատ սխտեմ, վորոնց միջով ջուրն
անարգել բարձրանում և գոլորշիանում ե հողի
մակերեսից: Այդ մազական անցքերի խախ-
տումը վորոշ խորությամբ ստեղծում ե հողի

մակերեսի վրա դառնիշ շերտ և նվազեցնում ե
խոնավության գոլորշիացումը: Մուլախոտերի վո-
շնչացումն ևս մեծ չափով պակասեցնում ե ջրի
գոլորշիացումը:

Կուլտիվացիաների և քաղհանի թիվը կախ-
ված ե վեգետացիոն շրջանում բամբակին տըր-
վող ջրի թվից, հողերի մուլախոտերով վարակված
լինելու աստիճանից, հողային տիպերի առանձ-
նահատկություններից և այլն: Ամբողջ վեգետա-
ցիայի ընթացքում ցանքերը պիտի քաղհանվեն
4 անգամից լուշ պակաս, իսկ մուլախոտերով ու-
ժեղ վարակված հողերում՝ ավելի թվով կուլտի-
վացիա և քաղհան պիտի կատարել: Այդ աշխա-
տանքները պիտի կատարվեն այն հաշվով, վոր
բամբակի ցանքերը միշտ լինեն մուլախոտերից
մաքուր և փուխր վիճակում:

Մեզ մոտ այդ աշխատանքներն սկսվում են
հետևյալ հերթականությամբ:

Ցանքից մոտ 20—25 որ հետո սկսվում ե
առաջին քաղհանը և կուլտիվացիան: Այդ աշխա-
տանքն ընկնում ե մայիսի 18-ից մինչև հունիսի
10-ը: Մովորաբար բամբակենին ունենում ե
այդ շրջանում 1—2 իսկական տերև: Ամեն մի
հապաղում այս շրջանում պատճառ ե դառնում
ռամբակենու թույլ զարգացման, յերկարացնում
ե նրա վեգետացիան և նվազեցնում ե բերքը:

Յերկրորդ քաղհանն ու կուտիվացիան ընկնում են այս առաջին քաղհանից 17—20 որ հետո, վորը տեղի յե ունենում առաջին վեգետացիոն ջրից 5—7 որ հետո:

Այդ ժամանակ բույսի վրա լինում է 4—5 տերև: Մոլախոտերի զարգացումն այդ շրջանում վոչ պակաս վտանգավոր է, քան առաջին քաղհանի ժամանակ, ուստի այստեղ ևս ամեն մի հապաղում մեծապես իջեցնում է բամբակի բերքատվությունը: Մեզ մոտ այդ աշխատանքներն սկսվում են հունիսի 7—11-ից և վերջանում նույն ամսի 25—30-ին:

Յերրորդ քաղհանը և կուտիվացիան կատարվում են դրանից մոտ 17—22 որ հետո, այն է հունիսի 26-ից մինչև հուլիսի 14—21-ը:

Չորրորդ քաղհանն ու կուտիվացիան կատարվում են 18—22 որ 3-րդ քաղհանից հետո՝ մոտավորապես հուլիսի 15—22-ից մինչև ոգոստոսի 2—9-ը: Դրանից հետո՝ յեթե վորոշ արտերում ուժեղ զարգանում են դանդուղաճանը, կաչուկը և ուրիշ մոլախոտերը, ապա պիտի կատարել հինգերորդ մշակություն ևս, վորն սկսվելու յե 3—10 ոգոստոսի և վերջանալու յե նույն ամսի 18—20-ին: Այսպես, ուրեմն, համարյա բոլոր շրջանների համար վերջին քաղհանը տեղի յե ու-

նենում մոտավորապես ոգոստոսի 2-րդ կեսին։
Կարող են լինել դեպքեր, յերբ բամբակենին հո-
դի բերրիության կամ ուրիշ պատճառներից վեր-
ջին ջրից հետո ել շարքերը չկարողանա լցնել։
Նման դեպքերում մոլախոտերի զարգացումն ան-
խափան կշարունակվի նաև դրանից հետո, ուստի
այնհրաժեշտ և դրանք հեռացնել ձեռքով (9 ոգոս-
տոսի—5 սեպտեմբերի)։

Բամբակի ցանքերի կուլտիվացիան և քաղհանը կարող են տալ զգալի եֆեկտ միայն այն դեպքում, յերբ կատարվում են ժամանակին, առանց ուշացումների, յերբ մոլախոտերը դեռ նոր են ծիլեր արձակել և զգալի բարձրության չեն հասել:

Քաղհանի և կուլտիվացիայի թիվը տարբեր հոգերում լինում է տարբեր: Ավելի կուլտուրական և լավ մշակված հոգերում բավական է լինում 2—3 քաղհան և համապատասխան չափով ել կուլտիվացիա, իսկ մուլախոտերով ուժեղ վարակված և վատ մշակված հոգերում այդ ոպերացիաների թիվը հասնում է 4—5-ի:

Համաձայն Հողօրդրվումատի 1934 թվի հրա-
հանովի՝ բամբակի ցանքերը ջրվելու յնն տարբեր
սխեմաներով, ըստ վորում ամեն մեկ սխեմայի
դեպքում մշակման աշխատանքներն են կատարվում:

վելու յեն տարրեր ժամկետներում: Այդ ժամկետները հետևյալներն են.

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ	ՋՐԻ ՄԵԾՄԱՆԵՐԸ		
	1—2—1	1—3—1	2—3—1
1-ին մշակությունը	22/5—8/6	20/5—10/6	18/5—6/6
2-րդ „	9/6—25/6	11/6—1/7	7/6—25/6
3-րդ „	26/6—16/7	2/7—21/7	26/6—14/7
4-րդ „	17/7—8/8	22/7—9/8	15/7—2/8
5-րդ „	— —	10/8—20/8	3/8—18/8
Մուլտիպլ հեռացնելը	9/8—30/8	21/8—3/9	20/8—5/9

Յեղնելով մշակման վերոհիշյալ ժամկետներից, յուրաքանչյուր գյուղ, յուրաքանչյուր կոլտնտեսություն ազրոհումի ոգնությամբ պետք է կոնկրետացնի այդ թվերը և մշակի աշխատանքներն, սկսելու և վերջացնելու այնպիսի ժամկետներ, վորոնք համապատասխանեն իրենց պայմաններին:

Քաղհանը, կուլտիվացիան, ջուրը և նոսրացումը կապված են միմյանց հետ սերտորեն: Բոլորը միասին կազմում են ձեռնարկումների ամբողջական սխտեմ, աշխատանքների կոմպլեկս, վորոնց նպատակն է բերքատվության բարձրա-

ցումը և վորոնց ռացիոնալ կապակցված դասա-
վորութեամբ միայն հնարավոր եւ անպահովել այդ
ձեռնարկումներէ մակսիմալ եփեկտը: Աշխատանք-
ներէ հենց այդպիսի դասավորութեան պիտի
ձգտի ամեն մեկ ազրոնոմ, ամեն մեկ բամբակա-
ցան կոլտնտեսական:

Ս. ԿԱՐԱԳՅՈՋՅԱՆ

ԲԱՄԲԱԿԻ ՆՈՍՐԱՑՈՒՄԸ

Վորպեսզի բամբակի բույսերը հավասարաչափ
դարգանան և մեկը մյուսին չխանգարեն, պետք
եւ նրանց տրամադրել հավասար և անհրաժեշտ
չափով տարածութեան, վոր կատարվում եւ նոս-
րացման միջոցով:

Նոսրացման աշխատանքներն անհրաժեշտ եւ
կատարել իր ժամանակին. ժամանակից շուտ
կամ ուշ կատարած նոսրացումը տալիս եւ բա-
ցասական հետեանք:

Առաջին քաղհանից անմիջապես հետո (զու-
գընթաց) պիտի կատարել առաջին նոսրացումը,
յերբ բամբակենու վրա զարգացած են լինում
2 իսկական տերև: Նոսրացումը չպետք եւ
կատարվի քաղհանի ժամանակ քաղհանավորների
կողմից, այլ պետք եւ կատարեն առանձին փոր-

ձված մարդիկ քաղհանից անմիջապես հետո Այս աշխատանքը յերբեք չի կարելի ուշացել, հակառակ դեպքում, խտուրթյան պատճառով բամբակի բույսերը միմյանց կխանգարեն, լույսի պակաս կզգան, վորի հետևանքով ուժեղ կերկարեն, կմնան նվազ ու կճուղավորվեն շատ թույլ և քիչ: Այս բոլորի հետևանքը կլինի այն, վոր նման դաշտերից շատ քիչ բերք կստացվի:

Յերկրորդ նոսրացումը պիտի կատարել առաջինից մոտավորապես 14—15 որ հետո, յերբ բամբակենին ունենում ե 4 տերև:

Առաջին նոսրացման ժամանակ ամեն մի բնում պետք ե թողնել 2 բույս և բունը բնից 10—12 սմ. հեռավորության վրա:

Յերկրորդ նոսրացման ժամանակ բները պետք ե մեկընդմեջ հեռացնել այն հաշվով, վոր վերջնականապես բների մեջ մնա 2 բույս, իսկ բների միջտարածությունը 20—25 սմ.: Պարարտ, ուժեղ հողերում բների միջտարածությունը պիտի վերցնել ավելի լայն (վերոհիշյալ թվերի սահմաններում), քան աղքատ հողերում: Միայն շատ ուժեղ հողերում բների հեռավորությունը կարելի յե թողնել 30 սմ.: Այս դեպքում, առաջին նոսրացման ժամանակ, բների միջտարածությունը պիտի թողնել 15. սմ., իսկ յերկրորդ

Նոսրացման ժամանակ մեկընդմեջ բները հեռացնելով միջտարածությունը դարձնել 20 սմ.:

Նոսրացման ժամանակ պետք է հեռացնել վատ զարգացած, նվազ բույսերը, իսկ առողջները թողնել: Նոսրացումն անհրաժեշտ է կատարել լաս խնամով, անպայման պահպանել բներին նորմալ հեռավորությունը և բներում չթողնել նշվածից շատ բույսեր: Հեռացվող բույսերը պետք է հանել արմատով:

Վերը հիշատակած միջարձային և միջբնային տարածությունները շարուն անփոփոխ թվեր չեն. նրանք տեղերում պետք է կոնկրետացվեն, յեկնելով տեղական կլիմայական և հողային պայմաններից: Խիստ հաշվի պետք է առնել նաև մշակվող տեսակի առանձնահատկությունները:

Մըբազդիշ՝ Խ. Այվազյան

Հանձնվել է աղաազրության 1934 թ. հունիսի 25-ին:

Մատաղավել է ապելու 1934 թ. հուլիսի 4-ին:

Թույլատրված է. գլավլիտի լիազոր № 374

Հրատ. № 119, տիրոջ 2000, Գառվեք № 438

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038917

66345

Հ ԳԻՆԸ 10 Կ.

A $\frac{I}{4157}$

Դ. ԱԳԱԺՅԱՆ
Տ. ԿԱՐԱԴԵՅԱՆ

Ստեղծագործություններ և կուլտիվացիա
բամբակե դաշտերի

Տեղագրություն

1984

Երևան